

Ярина САМОТІС

ТРАДИЦІЙНА ВЕЛИКОДНЯ ОБРЯДОВІСТЬ БУКОВИНСЬКИХ ГУЦУЛІВ (на матеріалах етнографічних експедицій)

Досліджуються особливості традиційної великодньої обрядовості українських горян, зокрема буковинських гуцулів. На основі польових етнографічних матеріалів автор виокремлює ті традиції та обряди, які ще до тепер спорадично зустрічаються на досліджуваній території і мають важливе значення для носіїв давньої народної культури.

Ключові слова: етнологія, Буковинська Гуцульщина, Карпати, Великдень, традиція, обряд, звичай.

© Я. САМОТІС, 2014

ISSN 1028-5091. Серія історична. № 1 (115), 2014

Найбільшою етнокультурною своєрідністю нез-поміж усіх українських етнографічних і локальних груп вирізняються гуцули. Незважаючи на значні трансформації у різних сферах життєдіяльності людини у сучасних умовах, функціонування будь-якої культури тісно пов'язане з різноманітними обрядами і ритуалами. В конкретному етнокультурному середовищі вони відзначаються своїм характером та мають своєрідні ідейно-змістові форми. Гуцули як етнографічна група Українських Карпат характеризуються особливим календарно-обрядовим комплексом із оригінальною архітектонічною семантико-образною та ритуально-семіотичною наповненістю. Оскільки через звичаєво-обрядову практику передається сукупний досвід поколінь, то календарна обрядовість є дотична до життєвого світу як окремої людини, так і спільноти загалом.

Мета цієї статті полягає у висвітленні великодніх традицій буковинських гуцулів, які населяють територію Путильського та гірську частину Вижницького районів Чернівецької області, передбачається простеження трансформаційних процесів у народному календарі та визначення сучасного стану збереження традиційної звичаєво-обрядової культури.

Проблематику народного весняного календаря гуцулів досліджували в кінці ХІХ — на початку ХХ ст. В. Гнатюк, В. Шухевич, А. Онищук, І. Франко, а серед зарубіжних авторів — О. Кольберг, Й. Шнайдер, Я. Фальковський, Р. Кайндль та ін. Зауважимо, що дослідження Р. Кайндля присвячені головним чином саме буковинським гуцулам. Окремі аспекти гуцульської обрядовості зафіксовані у працях сучасних дослідників: Р. Кирчіва, Л. Горошко, І. Дмитрук, М. Тиводара, А. Гоцалюк, а також К. Кутельмаха та Г. Кожолянка. Однак терени Буковинської Гуцульщини не можемо назвати достатньо вивченими та висвітленими у науковій літературі, тому праця про весняну календарно-побутову обрядовість цього району є особливо актуальною.

Джерельною базою є польові матеріали, зібрані автором під час етнографічних експедицій, серед яких наукова експедиція в Путильський район Чернівецької області, здійснена 23—29 травня 2013 р. разом зі студентами кафедри українознавства Ягеллонського університету (м. Краків) і проведена в рамках реалізації проекту «Повернення на полонини. Літературне бачення Гуцульщини в творчості Станіслава Вінценза та сучасний стан гуцульської культури».

Характерною особливістю гуцульської обрядовості є дуалізм, тобто стійке переплетення дохристиянських і християнських вірувань. Рудименти такого світосприйняття збереглися у звичаях і обрядах гуцулів до середини ХХ століття. Хоча старше покоління вже не розуміло суті багатьох ритуальних дій, але виконувало їх за традицією, бо вони мали забезпечити щастя і благополуччя в господарській діяльності та сімейному житті. Винятком не є і традиційна весняна обрядовість буковинських гуцулів, у якій простежуємо нашарування трансформованих і з роками пристосованих релігійних звичаїв на архаїчні народні обряди. У статті звертається увага на основні з них, які приурочені до важливих календарних свят та подій в житті громади на Гуцульщині.

Одним з найважливіших свят весняного календаря є Великдень, а отже і весь період, що йому передував — період Великого посту. Цей час в народі надзвичайно багатий на різноманітні обряди та звичаї, які досі частково побутують на досліджуваній території.

Гуцульською особливістю часу М'ясиць (періоду від Водохрестя до Масниці — останнього тижня перед Великим постом) були ворожіння та ходіння ряджених до Стрітіння. Загальноукраїнська Масниця поставала тут під назвою «М'ясопусний» і «Сиропусний» тиждень, коли молодь влаштовувала «суботку» — молодіжну гостину з музикою і танцями в складчину [11, с. 221]. На Гуцульщині під час Сиропусного тижня кожен парубок прагнув узяти до танцю усіх присутніх дівчат, бо в нагороду від кожної отримував писанку на Великдень. Крім того, обрядодії, пов'язані в інших районах України з Колодієм, зводились на Гуцульщині до «завивання Федора» в лахміття, аби він (лялька) впродовж першого «Федорового» тижня Великого посту не бачив, як прядуть у хаті, позаяк категорично заборонялося прясти чи виконувати інші традиційні жіночі роботи. При порушенні цього звичаю людині загрожувала небезпека, навіть смерть. З цим тижнем пов'язувалась заборона світити світло, особливо освічувати кут над постіллю. Гуцули вірили, що той, хто протягом першого тижня Великого посту найшвидше приготує вечерю, найшвидше впровається і з весняними роботами [10, с. 293].

У Великий піст страви можна заправляти тільки олією, і тільки в два дні дозволено рибні страви, а саме: на свято Благовіщення й у Вербну неділю [7, с. 103]. «Це колись більше лиш капусту наквасят, та й фасолі зварят. Сіяли лен та товкли, коноплі — з того олії були. Так по трішки ту олію розводили росолом капусти. Все пісне було»¹. «І картошечка, каші різні, аби не було там сметани, масла, молока — жирного аби не було нічо»².

Провісником свята Христового воскресіння вважалася Вербна неділя, коли за тиждень до Великодня у церквах освячували вербові гілочки — «бечку». В українській обрядовості верба — це рослина, яка уособлює весняне пробудження природи, сили вегетації, росту, здоров'я, а тому застосовується у багатьох народних звичаях. Так, повернувшись додому, злегка вдаряли освяченими гілочками верби всіх членів сім'ї, а також домашніх тварин, примовляючи при цьому:

*Шутка б'є, не я б'ю,
Од нині за тиждень Великдень.
Будь здоров, як вода,
А зелений, як верба,
А багатий, як земля!*

Цей текст недвозначно свідчить про ритуальність биття («не я б'ю — верба б'є») — той, хто б'є, тут є актором, б'є не він, а вербова сила. У ньому ж зазначений час — найбільш сакральний (Великдень), а час здійснення обряду — за тиждень до нього (в останню неділю посту). Нарешті, текст містить заклинання родючості — багатства («як земля») і чистоти, здоров'я («як вода») [17, с. 69]. Таким чином, ритуальне биття, шмагання одне одного під час важливих календарних свят мало зазвичай продукуючий зміст і пов'язано було з поняттям сили, здоров'я, плодючості.

«На Бечкову неділю, як свететь бечку, йде до церкви, і коли виорють, завеснують, цю галузучку тичеться в город, в кожний город. Так кусок, там. Тичеться по галузочці бечки. Тов бечков ідуть, і худобу б'ють. Кажут: «Не я б'ю а бечка, за тиждень

¹ Зап. Самотіс Я.Б. 25.05.2013 р. в с. Гробище Путильського р-ну Чернівецької обл. від Ятимуш Антоніни Атанасіївни, 1937 р. н.

² Зап. Самотіс Я.Б. 27.05.2013 р. в с. Селятин Путильського р-ну Чернівецької обл. від Поліщук Євфросинії Іванівни, 1938 р. н.

Великдень»³ (худобу били, щоб молоко не пропало). «Та бечку як приносили, то вдарили худобу тими прутами»⁴. Як бачимо, гілочкам свяченої верби приписувалась магічна лікувальна, захисна і відворотна сила. Їх не викидали, а зберігали в хаті за іконами до наступної «Бечкової» неділі, спалювали в печі при випіканні паски, використовували для захисту людей, домашніх тварин і всього господарства від хвороб і нечистої сили, ними виганяли вперше на пасовиська худобу, відвертали бурі. «Як збирається на велику бурю, треба поламати бечку і затикати на своєму полі — то всюди буря буде бити, а там не рушить» [12, с. 35]. На полі чи городі затикували бечку й жителі Вижницького і Путильського районів, «щоб був урожай, аби не бив град»⁵. Щоб захиститись від бурі, свячену бечку викидали на поріг або надвір (сmt. Берегомет Вижницького р-ну, с. Розтоки Путильського р-ну)⁶; виносили з хати разом з кошиком від паски і так перехреснува-

ли, або палили бечку вдома (сmt. Путила)⁷; палили і бечку, і шматок паски (с. Гробище Путильського р-ну)⁸. В селі Лопушній Вижницького району досі зберігся обряд відвернення бурі способом помахування надворі бечкою (але поки хмари не насунилися на село), при чому слід було казати: «Гей-я—гей-я, на ліси, на води, де гримить, у ліси дрімучі, у каміння клекучі, де пси не добріхують, когути не допівають і людська нога не ступаєть. Ідіть пробувайте і до нас не ступайте»⁹. Про обряд відвернення бурі маханням свяченої бечки розповідали і в селі Бісківі Путильського району¹⁰. Навіть просто зберігаючи гілочку свяченої верби вдома, можна було захистити обійстя від грому¹¹. Цікаво, що коли посадити на городі бечку, то можна працювати у табуйовані дні: «Навіть тоді, коли є дні такі, що кажуть на городі не можна робити, то можна робити, але треба взяти з собою шматочок святої бечки і встромити в земельку там скраю. Вона відвертає» (с. Селятин Путильського р-ну)¹².

Селяни Закарпаття вірили, що коли гримить і блискає, чорт перед ними ховається у півній трубі чи димарі. Щоб не дозволити чорту увійти в хату, селяни ламали «шутку» («мицьку») і спалювали її в печі. У випадку великої бурі селяни викидали поламману «шутку» у вогонь і промовляли: «Най хмари на небі розійдуться так, як розійшовся дим від цієї «шутки» [15, с. 328].

³ Зап. Біляковським П.В. 25.05.2013 р. в с. Товарниця Путильського р-ну Чернівецької обл. від Матіоса Лук'яна Івановича, 1925 р. н.

⁴ Зап. Самотіс Я.Б. 25.05.2013 р. в с. Гробище Путильського р-ну Чернівецької обл. від Ятимуш Антоніни Атанасіївни, 1937 р. н.

⁵ Зап. Біляковським П.В. 21.01.2013 р. в сmt. Вижниця Вижницького р-ну Чернівецької обл. від Іванюк Михайлини Степанівни, 1935 р. н.; Зап. Біляковським П.В. 21.01.2013 р. в с. Виженка Вижницького р-ну Чернівецької обл. від Тимчук Тетяни Захаріївни, 1938 р. н., та Яремчук Євдокії Аркадіївни, 1952 р. н.; Зап. Біляковським П.В. 22.01.2013 р. в с. Шепіт Долішній Вижницького р-ну Чернівецької обл. від Пушиги Анни Іллівни, 1928 р. н.; Зап. Біляковським П.В. 23.01.2013 р. в с. Мигово Вижницького р-ну Чернівецької обл. від Марчук (Гладчук) Олени Михайлівни, 1952 р. н., та Гладчук Марії Миколаївни, 1933 р. н.; Зап. Біляковським П.В. 26.02.2013 р. в сmt. Путила Путильського р-ну Чернівецької обл. від Хромей Васи́лини Василівни, 1932 р. н.; Зап. Біляковським П.В. 27.02.2013 р. в с. Бісків Путильського р-ну Чернівецької обл. від Угрин Алли Павлівни, 1933 р. н., Угрин Івана, 1979 р. н., Кочерги Анастасії, 1966 р. н.; Зап. Біляковським П.В. 25.05.2013 р. в с. Товарниця Путильського р-ну Чернівецької обл. від Гожди Анастасії Василівни, 1935 р. н., та Яків'юк (Гожди) Олени Миколаївни, 1962 р. н.

⁶ Зап. Біляковським П.В. 22.01.2013 р. в сmt. Берегомет Вижницького р-ну Чернівецької обл. від Макаренко Катерини Ілліччю, 1929 р. н., родом з с. Лукавець; Зап. Самотіс Я.Б. 4.08.2012 р. в с. Розтоки Путильського р-ну Чернівецької обл. від Григоряк Олени Панасівни, 1942 р. н.

⁷ Зап. Біляковським П.В. 26.02.2013 р. в сmt. Путила Путильського р-ну Чернівецької обл. від Хромей Васи́лини Василівни, 1932 р. н.

⁸ Зап. Біляковським П.В. 28.02.2013 р. в с. Гробище Путильського р-ну Чернівецької обл. від Полека Юрія Федоровича, 1939 р. н. та Полека Юрія Юрійовича, 1968 р. н.; Зап. Самотіс Я.Б. 25.05.2013 р. в с. Гробище Путильського р-ну Чернівецької обл. від Полека Юрія Федоровича, 1939 р. н.

⁹ Зап. Біляковським П.В. 23.01.2013 р. в с. Лопушна Вижницького р-ну Чернівецької обл. від Клим (Олексюк) Олени Григорівни, 1946 р. н. та Клим Тодосія Дмитровича, 1943 р. н., родом з сmt. Берегомет.

¹⁰ Зап. Біляковським П.В. 27.02.2013 р. в с. Бісків Путильського р-ну Чернівецької обл. від Угрин Алли Павлівни, 1933 р. н.

¹¹ Зап. Біляковським П.В. 22.01.2013 р. в с. Шепіт Долішній Вижницького р-ну Чернівецької обл. від Пушиги Анни Іллівни, 1928 р. н.

¹² Зап. Самотіс Я.Б. 27.05.2013 р. в с. Селятин Путильського р-ну Чернівецької обл. від Поліщук Євфросинії Іванівни, 1938 р. н.

Багатим на різного роду обрядові дії був останній тиждень посту, який передував Великодню. За народними уявленнями від був особливим періодом підготовки та приготування до свят, а дії, які виконувались в цей час, мали неабияке значення і вплив на подальший господарський рік, добробут та щастя родини. В гуцулів навіть побутувало повір'я про зв'язок майбутнього благополуччя з першим відвідувачем на Страсному тижні. Щоб отримати від овець якнайбільше ялівок, намагались зробити так, щоб в середу або четвер перед Великоднем в хату навідалось якнайбільше дівчаток [9, с. 129].

Локальне розповсюдження мав один з найпоширеніших і найстійкіших гуцульських звичаїв — «гріти діда», на який свого часу звернули увагу Оскар Кольберг та Адам Фішер [23, s. 260; 22, s. 119]. Виконувалось це обрядове дійство здебільшого у середу або четвер перед Великоднем, а місцями і у Великодню суботу. «Вранці на Живний четвер на пагорбах поблизу хат роздмухують вогонь. Цей звичай називається «старого спалити» («гріти діда»)» [7, с. 104]. Суть звичаю полягала в тому, що в зазначені дні переважно діти ходили від хати до хати і під вікнами кликали: «Грійте діда! Грійте діда! Дайте хліба! Аби вам овечки, аби вам ягнички, аби вам телічки», на що хтось із хати відповідав: «Гріємо, гріємо, даємо!» Дітей обдаровували «кукуцями» — спеціально спеченими малими пшеничними чи житніми хлібцями. За «прости-біг» кукуци давали будь-кому з відвідувачів, які першими в ці дні заходили до хати. При цьому висловлювали такі самі побажання, як і «кукуцарі». В цьому відбилосся повір'я про зв'язок першого відвідувача у Страсний четвер з добробутом і щастям сім'ї, що мало місце в зимовому циклі [10, с. 295]. Зауважимо, що і до сьогодні буковинські гуцули також дають кукуци за прости-біг, але вже не прив'язують ці дії до давнього звичаю «гріти діда» чи конкретного дня у році: «Кукудзи — це дають за душу. То в любе время можна давати. Це таке було звичайно. Дають за прости-біг кому хто хоче»¹³. Колись «гріли діда» також ритуальною ватрою біля церкви у великодню ніч. Коло вогню сиділи не лише діти, а й старі діди, кожен з яких приносив для ва-

три кілька полін. Нерідко ритуальний вогонь пов'язували з першим виходом з худобою на полонину, тобто запалену у Живний четвер ватру підтримували аж до того часу [12, с. 35].

Крім вогню, важливого значення у Живний четвер надавалося й воді. Готуючись до свята, за звичаєм, купали дітей і вмивалися самі. Щоб бути привабливими, дівчата в Карпатах вибирали місце, де сходяться три потоки, і до сходу сонця, поки ворон своїх дітей не купав, ішли туди вмиватися. Воду після цього виливали на перехресті доріг — «щоб хвороба заблудила», бо перехрестя завжди сприймалось як «нечисте» місце. Зважаючи на це, люди остерігалися ходити в четвер по перехресних дорігах, щоб не «набраться» болячок. Бачимо тут різні сліди контактної магії, що залишалися у побуті до 40-х років ХХ століття. І досі чимало людей у місті й селі мають певні упередження до перехресних доріг та шляхів.

На період від Живного четверга вводились заборони на певні види робіт, до прикладу: від Живного четверга до Зелених свят не можна було працювати на городі в четверги, бо «боженька покарає»¹⁴; «бо град [поб'є]»¹⁵; «аби тучя не била»¹⁶. Колись, якщо старі люди бачили, що хтось працює у вказані дні, їх навіть виганяли з городу. Наведемо тут дуже красномовну цитату інформаторів з села Біскова Путильського району: «Якщо робиться у перший четвер, перед Пасков, коли дорічка (паска) святиться, то треба хоч трішки сапков у городі шкрябнути, та вже

¹⁴ Зап. Біляковським П.В. 21.01.2013 р. в с. Виженка Вижицького р-ну Чернівецької обл. від Тимчук Тетяни Захаріївни, 1938 р. н. та Яремчук Євдокії Аркадіївни, 1952 р. н.

¹⁵ Зап. Біляковським П.В. 22.01.2013 р. в с. Шепіт Долішній Вижицького р-ну Чернівецької обл. від Роденко Одосії Іллівни, 1933 р. н.; Зап. Біляковським П.В. 23.01.2013 р. в с. Лопушна Вижицького р-ну Чернівецької обл. від Клим (Олексюк) Олени Григорівни, 1946 р. н. та Клим Тодосія Дмитровича, 1943 р. н., родом з смт. Берегомет.

¹⁶ Зап. Біляковським П.В. 23.01.2013 р. в с. Лопушна Вижицького р-ну Чернівецької обл. від Граб Васи́лини Іванівни, 1922 р. н.; Зап. Біляковським П.В. 23.01.2013 р. в с. Мигово Вижицького р-ну Чернівецької обл. від Марчук (Гладчук) Олени Михайлівни, 1952 р. н. та Гладчук Марія Миколаївна, 1933 р. н.; Зап. Біляковським П.В. 25.05.2013 р. в с. Товарниця Путильського р-ну Чернівецької обл. від Яків'юк Івана Олексійовича, 1925 р. н.

¹³ Зап. Самотіс Я.Б. 27.05.2013 р. в с. Селятин Путильського р-ну Чернівецької обл. від Поліщук Євфросинії Іванівни, 1938 р. н.

можете у кождий четвер, але у послідній четвер, дев'ятий, вже нічо не смієте кивати. Той перший четвер, а той послідній ше остріший. Бо якщо будете робити, то всі городи пообмиває, всьо так шо буря, шо каміннячко ся лишить. Шо туча і дожді, всьо гет»¹⁷. Практично те саме вдалось зафіксувати у селі Гробищі: «Казали, що не треба робити в четверги від Живного до Зеленого, не можна робити лише в городі: сапати, землю не кивали. Але якщо в перший четвер робили, то вже у всі могли робити, потрібно було робити»¹⁸.

Загалом, Великодні свята в Україні важко уявити собі без колоритного писанкарського мистецтва. Писанка споконвіків вважалась символом весняного відродження природи, радості і всепрощення. Яйця до Великодня розфарбовували переважно дівчата або вмілі жінки-майстрині, приступали до цієї роботи як заздалегідь, так і безпосередньо перед святом: «І старі, і дівчата, діти маленькі навіть привчали та писали [писанки]. Така радісна робота»¹⁹. На Гуцульщині цим займалися ще в середопістя (четверта середа, фактично — середина Великого посту) [21, с. 216].

Із самим процесом писання було пов'язано чимало різноманітних вірувань. До прикладу, на галицькій Волині дівчата писали писанки на самоті, щоб ніхто не «врік», подекуди навіть вночі [8, с. 172]. Тому, якою вийде писанка, надавали надзвичайно великого значення, адже писалися вони переважно у подарунок. Під час писання писанки не можна було нікому згадувати про померлих, бо це принесло би смерть тому, хто цю писанку отримає [21, с. 218].

У народних віруваннях розписане чи пофарбоване й освячене яйце (чи шкаралупа свячених яєць) наділялося надзвичайною здатністю оберігати людей від злих сил, сприяти любові, здоров'ю, берегти від пожежі, сприяти росту рослинності. Свячене

розфарбоване яйце було символом життя, тому й малювали на ньому безкінечник. Писанкою не грали в «навбитки», не котили з пагорба, її дарували і берегли до наступного свята. Дарували дівчата парубкам як запоруку своєї вірності, дарували хрещеникам як оберіг, дітям на щастя. Після освячення в церкві старші люди обмінювалися між собою писанками, давали одні одним «за прости-біг», а парубки відбирали писанки у дівчат: «Коли б дівчина сама дала писанку парубкові, це означало би, що вона хоче, аби він сватався» [21, с. 222]. На Волині у перший день свят господар роздавав кожному по писанці, яку треба було «з'їсти з шкаралупою, бо шкаралупа свячена» [24, с. 206].

Важливим і невід'ємним моментом у підготовці до Великодня був ритуал випікання традиційного обрядового печива. Обрядові страви і печиво, які побутовали з давніх-давен, мали певне символічне значення, приготування і споживання їх було пов'язане з виконанням тих чи інших обрядів. Не випадково особливого значення українці надавали саме випіканню паски, тобто свого роду ритуального хліба. Це стосувалося не лише Великодня. Як відомо, обрядове споживання печеного хліба покриває собою обрядову кашу і хлібне зерно, як найбільш повний прояв давнього землеробського побуту і побудованого на ньому релігійно-магічного світосприйняття. У всіх подіях народного життя, складних і простих, важливих і неважливих, великих і дрібних, знаходимо присутність обрядового хліба [14, с. 48]. Звичайно, не останню роль тут відігравала піч, що була культовим об'єктом для українців, своєрідним домашнім вівтарем і святилищем. Піч була символом рідного вогнища, неперервності роду. Цю глибоку повагу й шану до домашнього вогнища зберегли українці ще з доісторичних часів [18, с. 113].

Паску українці пекли переважно в четвер або в суботу, а в Карпатах — у великодню середу чи суботу. Процес випікання супроводжувався різними ритуальними діями: особливою заготівлею дров, очищенням пічної діжі й учиненням тіста, розпалюванням печі «живим вогнем», добутих шляхом тертя паличок чи кресива, і тому подібне. На Бойківщині перед тим, як розчиняти тісто, господарина палила у ночах пір'я, щоб тісто було легке. На Закарпатті, коли просівали муку на паску,

¹⁷ Зап. Біляковським П.В. 27.02.2013 р. в с. Бісків Путильського р-ну Чернівецької обл. від Угрин Алли Павлівни, 1933 р. н., Угрин Івана, 1979 р. н., Кочерги Анастасії, 1966 р. н.

¹⁸ Зап. Біляковським П.В. 28.02.2013 р. в с. Гробище Путильського р-ну Чернівецької обл. від Полека Юрія Федоровича, 1939 р. н. та Полека Юрія Юрійовича, 1968 р. н.

¹⁹ Зап. Самотіс Я.Б. 27.05.2013 р. в с. Селятин Путильського р-ну Чернівецької обл. від Поліщук Євфросинії Іванівни, 1938 р. н.

на підлогу стелили гуню, під неї клали сокиру. Місячи тісто, господиня мусила стояти на гуні, вдягнена у новий одяг. Це робилося нібито для того, щоб забезпечити добробут сім'ї [6, с. 102]. Під час випікання пасок слід було підскакувати догори, щоб вони добре підросли [4, с. 216]. Поки хліби знаходилися в печі, господиня не повинна була сідати [5, с. 230]. Цього дня намагались нікому не давати в борг, суворо заборонялося вилазити на піч. Приступаючи до готування паски, господині спеціально вмивались, одягались у святкове вбрання, промовляли молитву: «Старі люди говорили, що раз щось не вдалося, значить вона або не помилася, або не перехрестилася. Для того, щоб спекти паску, треба було обов'язково помолитися, перехреститися, помитися» [1, арк. 34].

Пекли дві великі паски або кілька менших, а також перепічки. Бідніші пекли одну паску. Як правило, тісто місили на воді або на молоці, рідко додавали яйця. Приправою була гвоздика, іноді імбир, який надавав тісту жовтого кольору, потовчені «бібки» (лаврові горішки). Перед печенням паски на Бойківщині пекли калач, який після посвячення зав'язували в мішок, з якого сіяли зерно, — щоб був кращий урожай. На Гуцульщині першим у піч саджали «віхопник» — маленький хлібець, з якого дізнавалися, чи спеклася вже паска [6, с. 102].

У багатьох гуцульських селах на Великдень пекли ще спеціальний великий хліб «стільник», «застівник», в який втикали стільки яєць, скільки було членів сім'ї. Вважали: чиє яйце під час печення «стільника» трісне, той помре [21, с. 233]. «То казали паску таку, якісь хліби такі пекли, що клали у хрест єйця (у формі хреста) так у той хліб та пекли. То казали, як то «пукає» так, той чоловік не доживе той рік. «Стільник» називався» (с. Гробище Путильського р-ну)²⁰. Окрім того, обов'язковим великоднім печивом на Гуцульщині була «баба», «бабка». Готували її з пшеничного чи кукурудзяного борошна, змішаного з незбираним кисляком чи молоком та маслом, яйцями, сметаною. Підготоване тісто викидало від ранку до вечора, а вночі «баба» пеклась. Пекли її тільки на Великдень. Таку «бабу» готували також на Прикарпатті [6, с. 104].

²⁰ Зап. Самотіс Я.Б. 25.05.2013 р. в с. Гробище Путильського р-ну Чернівецької обл. від Ятимуш Антоніні Атанасіївни, 1937 р. н.

Під час випікання паски чоловіків у Карпатах, а саме — на Гуцульщині, виряджали з хати дивитися, щоб ніхто чужий не потрапив до хати, бо міг би наврочити. Тим часом жінки перев'язували нитками ножиці, клали їх у постіль, примовляючи, що зав'язують серце своєму чоловікові [21, с. 231—232]. Поясами перев'язували гряди в кутку над постіллю. Все це, очевидно, мало сприяти любові та згоді між подружньою парою і не випадково здійснювалося у вказаний період.

Спостерігаючи за процесом випікання паски, ворожили навіть про добробут сім'ї у майбутньому. Так, запала у формі паска віщувала зле: «Як баба пече паску і як си паска западе, то вмере до другого року» [13, с. 325]. На Гуцульщині після того, як господиня посадила паску в піч, вона вимитими руками торкалася кожної дитини, кажучи: «Абис такий величний, як хліб пшеничний», а торкаючись до дівчини, казала: «Абис така велична, як паска пшенична» [12, с. 36].

Характерно, що колись паску несли святити у скатертині, яку зшивали, залишаючи з одного боку довший кінець (Бойківщина), у бесагах, веретах (Гуцульщина): «То колись брали бесаги великі із собов, та клали паски окремо, а дорі [окремо] в дійнички такі. У тім світили»²¹. Як правило, паску ніс на плечі господар, а господиня — яйця, хрін, сир, сало, «будз», часник, сіль, полин. На Надсянні також носили святити паску в обрусі: «Колись паску пекли не таку, як тепер, маленька така-во і всьо. І там всьо сі кладе в кошик. А колись паска була велика і обрус, сі несла баба під пахов» [1, арк. 66]; «На плечі брала мама і на плечах несла. На обрусі було» [1, арк. 73]. На Буковинській Гуцульщині також «ранше несли одну паску, кожний ніс, та й то або на коня, або плечима несли»²². Тепер обов'язковим атрибутом свята став ще й плетений кошик, у який вкладали як паску, так і решту великодніх страв для освячення в церкві.

Давні джерела має звичай ритуальних великодніх вогнів, які розкладали на пагорбах чи безпосеред-

²¹ Зап. Самотіс Я.Б. 25.05.2013 р. в с. Гробище Путильського р-ну Чернівецької обл. від Ятимуш Антоніні Атанасіївни, 1937 р. н.

²² Зап. Самотіс Я.Б. 25.05.2013 р. в с. Гробище Путильського р-ну Чернівецької обл. від Харука Юрія, 1921 р. н., родом з с. Киселиці.

ньо біля церкви у ніч з суботи на неділю і про які вже йшлося вище. Підготовкою великого багаття, яке мало горіти всю ніч, звичайно займалась парубоча молодь. У деяких карпатських селах хлопці навіть змагались між собою, намагаючись розкласти вогонь якомога вище в горах. «Кожний на городі уборку робив і старався в суботу Великодну, кругом горіли ті [вогні]. Але за останній час я це не бачу. Щоб у суботу іменно. Бо кожний зайнятий своїм. А ранше все лишали і йшли [палити вогонь], горіли ті багаття на кожному городі»²³. «Кажуть палити обезательно, назгрібати, винести погане в себе від хати, запалити вогонь. І перед Великоднем, і перед Юрія також»²⁴.

Надзвичайно важливого значення буковинські гуцули надавали святковій церковній відправі і ритуальному освяченню великодніх продуктів і страв. «А святити [несли] паску, бабку, солодке таке печеня, бужениця у нас кажут — бужене, копчене м'ясо. Саме добре усе таке святити. Хрін робили з бурячком сікли, часничок, цибульку, сир, масло — усього по трошки у кошик»²⁵. Подекуди намагалися якнайбільше свяченого роздати біля церкви бідним. Одразу після Богослужіння жителі Карпат поспішали додому, щоб щасливо пройшов рік. Перш ніж сісти до великоднього столу, на Лемківщині та Гуцульщині здійснювався обхід господарства²⁶. Господар обходив хату, стайню, де закликав худобу, щоб вона так швидко і щедро давала молоко, як швидко він вер-

тався додому з усім свяченим [10, с. 296]. «На Великдень після освячення паски обходили навколо хати, до хліва, до худоби, ставили хрестик кошиком (робили знак хреста) і потім вже заходили в хату — щоб все добре було, щоб худоба була здорова»²⁷. На Бойківщині (закарпатська частина) вважали, що посіви будуть рости так само швидко, як біг господар із паскою додому. У Богородчанському й Рожнятівському р-нах вірили, «хто з газд із паскою швидше прийде додому, тому все зерно швидше зійде» [25]. Більше того, в Карпатах кусочки паски давали коровам, щоб вони гарно доїлись, а крихти змішували з овечим сиром та сіллю і підгодовували ослаблених тварин, аби набирались сили [16, с. 380].

Нарешті вся сім'я збиралася за святковим столом. Поширеним був звичай, згідно з яким після молитви споживання великодніх освячених продуктів починали з яйця, яке розрізали на стільки частин, скільки було членів сім'ї, та паски. Кожен повинен був з'їсти свій шматочок, щоб панувала любов і злагода. Тільки після цього їли всі інші великодні страви. Однак, ця трапеза — менш за все прийняття їжі. А. Байбурін трактує її радше як «ідеальну модель життя у його найсуттєвіших проявах». На його думку, одна з умов благополуччя сім'ї — цілість і цілісність її та господарства: худоби, врожаю. У підготовці до святкової трапези на цю ідею звертають особливу увагу. Всі речі, як і люди, у святкові дні повинні знаходитись у своєму домі [4, с. 128]. Всюди поширений звичай, згідно з яким у період свят не слід нічого давати в борг. Ці заборони пояснюються тим, що саме на свята доля людини та сім'ї може змінитися. Ідея цілісності всієї сім'ї і близьких їй людей, безумовно, домінує в народних звичаях, пов'язаних з традицією поділу пасхальних страв (паски і першого яйця) між усіма членами сім'ї, обміну подарунками між дітьми і повитухою і хресними батьками і т. ін. [3, с. 149]

По закінченні «розговин» починались розваги, що тривали три дні. Масове великоднє гуляння, на яке сходилися всі мешканці села, особливо молодь, за традицією відбувалося на подвір'ї коло церкви,

²³ Зап. Самотіс Я.Б. 27.05.2013 р. в с. Селятин Путильського р-ну Чернівецької обл. від Поліщук Євфросинії Іванівни, 1938 р. н.

²⁴ Зап. Самотіс Я.Б. 27.05.2013 р. в с. Селятин Путильського р-ну Чернівецької обл. від Дутчак (Тихонюк) Катерини Василівни, 1942 р. н.

²⁵ Зап. Самотіс Я.Б. 27.05.2013 р. в с. Селятин Путильського р-ну Чернівецької обл. від Поліщук Євфросинії Іванівни, 1938 р. н.

²⁶ Зап. Самотіс Я.Б. 25.05.2013 р. в с. Гробище Путильського р-ну Чернівецької обл. від Ятимуш Антоніни Атанасіївни, 1937 р. н.; Зап. Самотіс Я.Б. 27.05.2013 р. в с. Селятин Путильського р-ну Чернівецької обл. від Дутчак (Тихонюк) Катерини Василівни, 1942 р. н.; Зап. Біляковським П. В. 23.01.2013 р. в с. Мигово Вижицького р-ну Чернівецької обл. від Марчук (Гладчук) Олени Михайлівни, 1952 р. н. та Гладчук Марії Миколаївни, 1933 р. н.; Зап. Біляковським П.В. 27.02.2013 р. в с. Бісків Путильського р-ну Чернівецької обл. від Угрин Алли Павлівни, 1933 р. н., Угрин Івана, 1979 р. н., Кочерги Анастасії, 1966 р. н.

²⁷ Зап. Біляковським П.В. 24.01.2013 р. в с. Мигово Вижицького р-ну Чернівецької обл. від Боднара Миколи Петровича, 1942 р. н., та Боднар (Ткачук) Марії Танаасіївни, 1945 р. н., родом з с. Бебехи Віньковецького р-ну Хмельницької обл.

а давніше — на кладовищі. У гаївках на Гуцульщині брали участь як хлопці, так і дівчата. Дівчата тут водили «білоданчика», грали в перепілку, хлопці — в «третяка» або ставили «церковцю». Зараз ці розваги вже не є такими масовими, поступово втрачають своє важливе значення і витісняються з побуту як селян, так і міщан.

На другий день свят, в «Обливаний» або «Волочільний» понеділок, парубки ходили по селі й стежили, яка дівчина вийде з хати, щоб облити її водою. Надзвичайно поширеним серед гуцулів був звичай, згідно з яким дівчата в «Обливаний» понеділок обдаровували хлопців писанками [22, s. 271]. «Дівчата кожна писала писанок по 20—30, хлопці ходили та просили писанок. Каже: допаруй мені ту писаночку. Дівчата посидить, поговорить, та дає писаночку хлопцям, котрому хоче — дає, котрому не хоче — то не дає. Як не подобався, каже: нема в мене» (с. Гробище Путильського р-ну)²⁸. «Так з дівчатами знакомились та [вони] писанки дарили хлопцям»²⁹. Парубки навіть спеціально ходили за писанками по хатах, де були дівчата. Щоб ті не обливали їх водою, дівчата давали викуп — писанку [24, s. 207; 23, s. 121]. «Обливання проводили на Волочільний понеділок. Дівки ховались по хатах щоб їх не обливали. А малі хлопчики брали кошик і ходили за писанками» (с. Бісків Путильського р-ну)³⁰. Побутує повір'я, що весняна вода омолоджує людину, дає їй здоров'я, приносить радість. На наше переконання, тут повторюється давній обряд очищення водою, який має місце у період Великого посту. А тому дівчата не ображалися, навіть були раді, якщо їх скупали в річці. Імовірно, головною функцією пасхальних обливань було формування та регулювання міжстатевих відносин у молодіжному середовищі [2, с. 454]. Обливання виявляло взаємні симпатії молоді. Крім того, під час масових і публічних пасхальних обливань символічно висловлювалась громадська

²⁸ Зап. Самотіс Я.Б. 25.05.2013 р. в с. Гробище Путильського р-ну Чернівецької обл. від Харука Юрія, 1921 р. н., родом з с. Киселиці.

²⁹ Зап. Самотіс Я.Б. 25.05.2013 р. в с. Гробище Путильського р-ну Чернівецької обл. від Ятимуш Антоніни Атанасіївни, 1937 р. н.

³⁰ Зап. Біляковським П.В. 27.02.2013 р. в с. Бісків Путильського р-ну Чернівецької обл. від Угрин Алли Павлівни, 1933 р. н., Угрин Івана, 1979 р. н., Кочерги Анастасії, 1966 р. н.

оцінка поведінки дівчини. Якщо хлопці свідомо не облили дівчину у великодній понеділок, це виражало осудження її молоддю за розкуту поведінку чи якінебудь інші прогріхи [3, с. 505].

Весняний обрядовий комплекс включав також парубочі спортивні змагання, що в давнину мали сакральне значення і були присвячені якомусь конкретному божеству. Подібні ігри збереглися і в Україні, особливо в Карпатському регіоні. Тут на закінчення гаївки третього дня Великодня хлопці робили «живу піраміду», яка називалась «Башта», «Дзвіниця», «Оборіг»: п'ять хлопців брались за руки, утворюючи коло, а їм на плечі ставало четверо, потім троє, двоє і, нарешті, нагорі опинявся один учасник гри. «Башта» обходила церкву навкруги, і на тому гаївковій забаві завершувалися [19, с. 136].

У народній уяві освячені на Великдень страви і предмети наділялись особливими магічними властивостями, що ставало причиною їх частого використання впродовж цілого року. Серед усього знаходив своє призначення навіть рушник, яким накривали паску: коли починався град, його одягали на шию і виходили з хати, позаяк це мало вберегти людей від стихії³¹. Щоб відвернути бурю («тучу»), використовували паску: «Я собі тримаю дори (паски) і кидаю на віглю і через деякий час уже лиш поменше-поменше стало, але тре досконально це всьо знати»³². Цікаво, що з цією ж метою на грядки викидали кошик від паски, мотивуючи це так: «У печі граду ніколи не паде, так аби й на дворі граду не було»³³, або «Як на Великдень нема тучі, так аби Бог дав, шоби того не було ніколи»³⁴. Під час бурі запалювали свічку, яку святили разом з паскою на Великдень³⁵.

³¹ Зап. Біляковським П.В. 22.01.2013 р. в смт. Берегомет Вижицького р-ну Чернівецької обл. від Макаренко Катерини Іллічич, 1929 р. н., родом з с. Лукавець.

³² Зап. Біляковським П.В. 23.01.2013 р. в с. Лопушна Вижицького р-ну Чернівецької обл. від Граб Василя Іванівни, 1922 р. н.

³³ Зап. Біляковським П.В. 27.02.2013 р. в с. Бісків Путильського р-ну Чернівецької обл. від Угрин Алли Павлівни, 1933 р. н., Угрин Івана, 1979 р. н., Кочерги Анастасії, 1966 р. н.

³⁴ Зап. Біляковським П.В. 28.02.2013 р. в с. Гробище Путильського р-ну Чернівецької обл. від Полека Юрія Федоровича, 1939 р. н. та Полека Юрія Юрійовича, 1968 р. н.

³⁵ Зап. Біляковським П.В. 25.05.2013 р. в с. Товарниця Путильського р-ну Чернівецької обл. від Гожди Анастасії

Важливе місце у великодній обрядовості жителів Буковинської Гуцульщини, як і всієї України, відводили «Провідній» неділі, тобто неділі після Великодніх свят. У переважній більшості випадків до цього дня не тільки готували різноманітні святкові та ритуальні страви, а й спеціально залишали децю від Великодня. У багатьох гуцульських селах на Провідну неділю сідали до обіду так, як і на Великдень. На могили родичів у цей день зносили залишки великодніх страв і розставляли їх на застелених скатертинами могилах. До таких «столів» запрошували одні одних. Людям здавалося, що, розговляючись біля могил, вони прилучають покійників до земного життя [10, с. 297]. Гуцули на провідному тижні старались не сіяти льон і коноплі, бо вірили, що виткане з них полотно обов'язково покриє чиюсь труну [12, с. 41].

Цікаво, що в минулому аналогічними діями і табу супроводжувався і так званий «Рахманський Великдень». Звичаї, приурочені до цього дня, найповніше збереглися саме в гуцулів [23, с. 274—275]. Він припадав на четверту середу після Великодня і ділив на рівні частини період до Зелених свят. Тим часом між поминанням предків і віруваннями у «рахманів» простежується тісний зв'язок, зміст якого криється у повір'ї про здатність «рахманів» збирати для себе врожай протягом семи років саме з того поля, на якому працювали у Рахманський Великдень, інакше кажучи — позбавити поле врожайності на цілих сім років. Цього дня нічого не робили вдома, хіба що біля худоби. Коли сходила вечірня зоря, сідали до вечері. Ритуальною стравою ставало яйце. Батько ділив варене яйце на частинки: на одну частинку більше, ніж було членів сім'ї, її з'їдав найменший у хаті. Після цього шкаралупу від яйця всією сім'єю виносили з хати і викидали у найближчий потічок. У гуцулів побутує вірування, що рахмани живуть в іншому світі під водою, де є все, як на землі: трава, дерева, небо. «Рахмани живуть далеко внизу, на кінці рік, і своїми чеснотами вони є взірцем для людей. Гуцули посилають їм на потоках і ріках шкаралупи свячених яєць, бо яйце до рахманів не ді-

йшло би, а шкаралупи дійдуть туди» [7 с. 106]. Очевидно, це пережиток давніх вірувань, пов'язаних з культом предків. Децю трансформоване уявлення про звичай пускати шкаралупи від яєць у воду ми зафіксували в селі Розтоках Путильського району: «Пускали це на воду і казали, що це тюрамникам посилає церква, пускаємо тюрамникам, що в тюрмі сидять. Так от, такий звичай був. Оці шкаралупи всі пускали на воду»³⁶. Тут слід підкреслити, що вода, згідно з давніми віруваннями слов'ян, уявлялась як місце перебування предків. Ось чому з водою в календарній обрядовості пов'язано багато обрядових дій. Таким чином, якщо ритуальний вогонь вказував на урочисту зустріч з покійними, то вода — на проводи до їх сталого місця перебування.

Крім згаданих релігійних свят і святкових днів буковинські гуцули уникали будь-яких робіт у такі свята, як Дев'ятий четвер та Десята п'ятниця (від Великодня). Ці дні весняного календаря та відповідний період перед ними мали свої заборони, порушення яких у народних уявленнях могли призвести до біди та природних нещасть. До прикладу, від живного четверга аж до дев'ятого не можна прати, «бо буря битиме городи» [20, с. 49]. А якщо хтось знехтує заборонаю працювати в Десяту п'ятницю, його може вбити громом [12, с. 49].

Завершувався весняний обрядовий цикл важливим церковним святом — Вознесінням (в Карпатах — Знесінням). Воно припадає на сороковий день після Христового Воскресіння, щорічно у четвер. Гуцули цього дня їли натще засушену свячену паску, розмочену в молоці. Крихти з великоднього столу разом зі свяченою сіллю згодували худобі.

Весняний цикл календарних свят та обрядів у середовищі українців Карпат мав особливе значення, бо пов'язувався з найважливішою життєвою справою — закладанням майбутнього врожаю. Тому люди за допомогою обрядів та ритуально-магічних дій намагалися всіляко прискорити прихід весни, тепла. Цей період — іще й пробудження природи та людських почуттів. Тому весняна обрядовість спрямовувалася на розваги молоді, ворожіння, оберегові дії. У великодній обрядовості більшість повір'їв і звичаїв стосу-

Василівни, 1935 р. н. та Яків'юк (Гожди) Олени Миколаївни, 1962 р. н.; Зап. Біляковським П.В. 25.05.2013 р. в с. Товарниця Путильського р-ну Чернівецької обл. від Тинкалюк Євдокії Стефанівни, 1956 р. н., родом і проживає в с. Білоберізка Верховинського р-ну Івано-Франківської обл.

³⁶ Зап. Самотіс Я.Б. 4.08.2012 р. в с. Розтоки Путильського р-ну Чернівецької обл. від Григоряк Олени Панасівни, 1942 р. н.

валися «чистого» тижня і наступного після свят. Так, у Живний (Страсний) четвер гуцули обдаровували спеціальними хлібцями «кукуцями» дітей, які прийшли закликати «гріти діда», щоб велося у домі й господарстві, а особливо — овечки, ягнички, телички. Цей прадавній звичай зберігся до середини ХХ ст., хоч семантика його затемнилася. Обряд пов'язують із весняним полазником (цього разу бажаними були дівчатка), це мало сприяти приплодові овець. Значне місце відводилось ритуальним великоднім вогням, стравам і їх освяченню, обрядодіям після повернення з церкви. Звичаї Великодніх свят передбачали обдарування писанками, гаївки, ігри біля церкви. Натомість тиждень після Великодня присвячувався поминанню покійних, яке часто влаштовували на цвинтарі у формі спільних трапез. На Рахманський Великдень, за віруваннями гуцулів, предки поверталися до місць свого постійного перебування.

Підсумовуючи, варто наголосити на тому, що досить добра збереженість весняних обрядів та звичаїв у побуті буковинських гуцулів засвідчує їх непересічну роль у віруваннях людей, а зібрані на цих теренах польові етнографічні матеріали дають змогу оцінити їхню своєрідність та сучасний стан, а також дослідити відношення респондентів до традиційної весняної обрядовості. Характерно, що звичаї горян пов'язані передусім з традиційним світоглядом, який складався протягом багатьох століть і зберіг чимало ознак дохристиянських вірувань.

1. Архів Львівського національного університету імені Івана Франка. — Ф. 119. — Оп. 17. — Спр. 349-Е. — 75 арк. (Польові етнографічні матеріали до теми: «Весняна календарно-побутова обрядовість», зафіксовані студенткою четвертого курсу Самотіс Яриною Богданівною 8—13 липня 2010 р. у Самбірському р-ні Львівської обл.).
2. Агапкина Т.А. «Обливанный» понедельник / Т.А. Агапкина // Славянские древности: Этнолингвистический словарь : в 5-ти т. / под общей ред. Н.И. Толстого. — М., 2004. — Т. 3: К-П. — С. 454—455.
3. Агапкина Т.А. Мифопоэтические основы славянского народного календаря. Весенне-летний цикл / Т.А. Агапкина. — М. : Индрик, 2002. — 816 с.
4. Байбурин А.К. Ритуал в традиционной культуре. Структурно-семантический анализ восточнославянских обрядов / А.К. Байбурин. — СПб. : Наука, 1993. — 240 с.
5. Богатырев П.Г. Вопросы теории народного искусства / П.Г. Богатырев. — М., 1971. — 544 с.
6. Гонтар Т.О. Народне харчування українців Карпат / Т.О. Гонтар. — К., 1979. — 138 с.
7. Кайндль Р.Ф. Гуцули: їх життя, звичаї та народні перекази / Р.Ф. Кайндль. — Чернівці : Молодий буковинець, 2000. — 208 с.
8. Кордуба М. Писанки на галицькій Волині / М. Кордуба // Матеріали до українсько-руської етнології. — Львів, 1899. — Т. I. — С. 169—207.
9. Кутельмах К.М. Обычай и обряды / К.М. Кутельмах // Украинские Карпаты. Культура / Кутельмах К.М., Болтарович З.Е., Голубец О.М. и др. — К. : Наукова думка, 1989. — С. 128—135.
10. Кутельмах К.М. Календарна обрядовість / К.М. Кутельмах // Гуцульщина: Історико-етнографічне дослідження. — К. : Наукова думка, 1987. — С. 286—302.
11. Макарчук С.А. Історико-етнографічні райони України / Степан Макарчук. — Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. — 352 с. — (Навчальний посібник).
12. Онищук А. Народний календар. Звичаї й вірування, прив'язані до поодиноких днів у році, записав у 1907—10 р. в Зелениці Надвірнянського пов. / А. Онищук // Матеріали до української етнології. — Львів, 1912. — Т. XV. — С. 1—61.
13. Пастернак Я. Звичаї та вірування в с. Зіболках, Жовківського повіту / Ярослав Пастернак // Матеріали до етнології й антропології. — Львів, 1929. — Т. XXI—XXII. — Ч. 1. — С. 321—352.
14. Сумцов Н.Ф. Хлеб в обрядах и песнях / Н.Ф. Сумцов. — Харьков : Типография М. Зильберберга, 1885. — 139 с.
15. Тиводар М.П. Етнографія Закарпаття: Історико-етнографічний нарис. — Ужгород : Гражда, 2010. — 416 с.
16. Тиводар М. Традиційне скотарство Українських Карпат другої половини ХІХ — першої половини ХХ ст.: Історико-етнологічне дослідження / Михайло Тиводар. — Ужгород : Карпати, 1994. — 557 с.
17. Толстой Н.И. Язык и народная культура. Очерки по славянской мифологии и этнолингвистике / Н.И. Толстой. — Москва : Индрик, 1995. — 512 с.
18. Ципишев С. Різновиди хліба в побуті та обрядах / С. Ципишев // Етнокультура Рівненського Полісся / упор. В.П. Ковальчук. — Рівне, 2009. — С. 111—118.
19. Чебанюк О. Молодіжний календар у контексті традиційної культури українців / Олена Чебанюк // Народна культура українців: життєвий цикл людини: історико-етнологічне дослідження : у 5 т. / наук. ред. М. Гримич. — К. : Дуліби, 2010. — Т. 2: Молодь. Молодість. Молодіжна субкультура. — 2010. — С. 130—147.
20. Шекерик-Доників П. Рік у віруваннях гуцулів (вибрані твори) / Петро Шекерик-Доників. — Верховина : Гуцульщина, 2009. — 352 с.
21. Шухевич В. Гуцульщина. Ч. 4 / В. Шухевич // Матеріали до українсько-руської етнології. — Львів, 1904. — Т. VII. — 271 с.

22. Fisher A. Rusini: Zarys etnografji Rusi / A. Fisher. — Lwow : Wydawnictwo zakladu Narodowego im. Ossolinskich, 1928. — 192 s.
23. Kolberg O. Dzieła wszystkie / O. Kolberg. — Wrocław ; Poznań, 1970. — Т. 54: Ruś Karpacka. — Cz. I. — 340 s.
24. Sokalski B. Powiat Sokalski pod względem geograficznym, etnograficznym, historycznym i ekonomicznym / B. Sokalski. — Lwów, 1899. — 496 s.
25. Боян С.П. Аграрні мотиви у весняно-літній календарній обрядовості бойків / С.П. Боян. — [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/natural/vpnu/Ist/2009.../107-114.pdf.

Yaryna Samotis

ON TRADITIONAL EASTER RITES
OF BUKOVINA HUZULS
(after materials of ethnographic expeditions)

In the article have been presented and studied some peculiarities of traditional Easter rites by Ukrainian mountaineers, Bu-

kovina Hutzuls in particular. The study has been based upon the author's field ethnographic materials with especial exposition of tradition and rites sporadically met as for now along the mentioned territory and still being of great importance for bearers of the ancient folk culture.

Keywords: ethnology, Bukovina, Hutzul land, Carpathian region, Easter, tradition, ceremony, rite(s), custom(s).

Ярына Самотис

ТРАДИЦИОННАЯ ПАСХАЛЬНАЯ
ОБРЯДНОСТЬ БУКОВИНСКИХ ГУЦУЛОВ
(на материалах этнографических экспедиций)

Исследуются особенности традиционной пасхальной обрядности украинских горцев, в частности буковинских гуцулов. На основе полевых этнографических материалов автор выделяет те традиции и обряды, которые еще до сих пор спорадически встречаются на исследуемой территории и имеют важное значение для носителей древней народной культуры.

Ключевые слова: этнология, Буковинская Гуцульщина, Карпаты, Пасха, традиция, обряд, обычай.